

Nr 249.

Av herr Johansson i Stockholm m. fl., om en snabbutredning angående barnens och ungdomens förströelseläsning.

Barnens förströelseläsning har under senare år ägnats ett ständigt större intresse av pedagoger, barnpsykiater, barnlitteraturkritiker och andra specialister. Genom föräldraföreningar och andra organisationer har föräldrarna gett uttryck åt sin oro över utvecklingen på området och nödvändigheten att få en sanering till stånd.

Vad som framför allt föranlett de yttranden, som förekommit i pressen, och de aktioner som företagits har varit, att tecknade serier och billiga kriminalmagasin intagit en allt större plats i barnens förströelseläsning. Enligt den engelska tidskriften *New Statesman and Nation* utgjorde serieböckerna sju åttondelar av samtliga böcker som 1948 utgavs i USA. Det beräknades, enligt samma tidskrift, att varje sextonårig amerikansk pojke hunnit med att enbart ur serieböckerna ta del av 18 000 bilder av misshandel, mord och andra blodsdramer. Dessa serier har blivit en exportindustri, som hotar att dränka den västeuropeiska, inte minst den svenska, tidskrifts- och bokmarknaden. Deras innehåll är i stor utsträckning ett förhålligande av brutalitet, våld och immoralitet, en systematiskt odlad krigs- och gangstermentalitet. De är ett led i den fortlöpande amerikaniseringen, som står i strid mot våra svenska traditioner och allvarligt undergräver vår svenska kultur.

»Föräldrar bör se upp så att inte barnen får serieläsningen till last, vilket ofta händer», skriver en kännare av svenska barns läsvanor, överlärare Lorentz Larsson (tidskriften *Vi*, 3 oktober 1952). »Läser de intet annat förlorar de förmågan att hålla ihop ett sammanhängande stycke, att läsa en bok eller en berättelse. Deras fantasi och föreställningsvärld behöver annan näring än den vanligen makabra, som tränger sig på dem genom dåliga seriers bilder. Vidare förstör seriens ofta urusla texter den riktiga utvecklingen av deras språksinne. En del serier har knappast annan text än oartikulerade ljud och ordet Pang!»

I en uppskattande artikel om den svenska författarinnan Astrid Lindgren tar professor Olle Holmberg (*Dagens Nyheter* 22 november 1952) upp samma fråga:

»Vad man... naturligtvis skulle vilja att hon med sitt exempel sloge ihjäl... är den talanglösa sagan, hela den larviga, joltiga, hurtfriska, sötaktiga eller råa, illa skrivna och i allmänhet jämmerliga litteratur som författare och förläggare och föräldrar tävlar om att anse god nog för barn — som inte kan beklaga sig i tryck och kanske heller inte känner till något

bättre. Att producenterna av 'Fantomen', 'Stålmannen' och 'Kalle Anka' borde sitta i fängelse och ha till straff att inte studera annat än dessa mästerverk är väl en allmän åsikt; likaledes att alla tidningsredaktörer med 'serier' borde om inte avrättas så avsättas...»

Socialläkaren i Stockholms stads barnavårdsnämnd John Takman framhåller i en tidningsartikel (Ny Dag 23 december 1952) vilken viktig roll nöjesläsningen spelar för barnens utveckling, den värdefulla för en sund sådan och den råa, destruktiva, konstlösa för en utveckling på avvägar:

»Man kan inte statistiskt och ofta heller inte i enskilda fall visa just vilken betydelse som den icke skolmässiga läsningen har för barnets psykiska och sociala anpassning, eftersom familjeförhållanden och andra faktorer ofta är väsentligare. Men man kan åtminstone påstå, att masskonsumtionen av larvig, primitiv och rå litteratur i form av serier, tidskrifter och böcker är som kaffe och bullar och snask i stället för lagade måltider. Den medför en andlig undernäring. Och det finns... också gift i litteraturen: rashat, revolverromantik, propaganda för krig och kriminalitet, förtal mot fackföreningsrörelsen och progressiva idéer, förakt för hederligt arbete. Hur ska barn, som bara läser Blodspår, Möte med mördaren, Vad är kursen på mord?, Aktiemorden och allt vad de heter, dessa bedrövliga häften, någonsin finna en glänta in till verklig kultur? Det sägs att de mest läses av 'medelålders herrar', men majoriteten av dem som låter sina namn skylta i kriminalmagasinens brevklubbar är ungdomar och barn under 18 år. Bland brevklubbmedlemmarna i Revolverflickan, ett vidrigt 45-öreshäfte i Svenska Novellmagasinets serie, finner man en 11-årig och en 13-årig flicka och två 14-åringar.»

Det är i främsta rummet serierna samt »detektiv»- och »novellmagasinen», som företrädarna för en sund barnuppfostran vänder sig mot. Men också en hel del av de böcker, som är avsedda för en ungdomlig publik, kan antas ha en destruktiv verkan. Om en sådan s. k. pangpangbok skriver Greta Bohlin (Svenska Dagbladet 22 november 1952):

»Här är en bok med en hjälte, som skjuter sig fram till höger och vänster, visserligen skurkar av meriterat slag, men människoliv behandlas ytterst lättvindigt, och hjälten Bill segrar naturligtvis alltid och undkommer, om susad av hopens bifall. Det finns inte ett uns av litterärt värde i boken, inte ett försök till verklig miljö- och personskildring, bara gamla nötta schabloner från tusen och en Vilda Västerböcker och dito filmer. Nu kan man kanske säga sig, att Bill representerar något enklare slags ridderlighet och skipar en självtagen 'rättvisa', men man har svårt att tro, att ungarna fäster sig vid detta. De beundrar den snabbhet med vilken Bill Brandon exekverar sina fiender, hans perfekta skjutkonst och list att klara sig ur olika situationer, men hans inre ädelhet — hur skulle de för resten få tag i den — drunknar i allt pangande. Den stora frågan är, om böcker med sådan rå nervärdering av människolivet är en barnsjukdom, som ungarna måste genomgå, som man hoppas utan men, eller om de verkar i allmänt nerbusande syfte på barnen?»

Det synes råda en allmän enighet om att förströelselitteratur av den art, som här refererats, utarmar barnens intellektuella liv och förstör eller hämmar deras förmåga att tillgodogöra sig värdefull litteratur. De för en människas personlighetsutveckling viktigaste åren blir sålunda inte tillva-

ratagna för annan kulturell fostran än den som skolan kan ge. Och mångstämmiga omdömen från pedagogiskt håll visar, att den andefattiga serie- och magasinläsningen återverkar negativt också på skolarbetet. Vilka destruktiva verkningar som masskonsumtion av råa, antihumanitära serier, magasin och böcker därutöver har, förefaller det inte kunna ges definitiva omdömen om. I enskilda fall har det påvisats, att kriminella handlingar, däribland mord, förövats under direkt inflytande av en s. k. detektivfilm eller en mordberättelse. I andra fall kan man som en väsentlig faktor i en utveckling till asocial livsföring draga fram passionerad läsning av olämplig litteratur.

Floran av importerade serier och kriminalmagasin — enbart Fantomen, ett seriemagasin, som utkommer varannan vecka, har en upplaga på 123 000 ex. — verkar också som ogräs på kultiverad mark. Den kultur, som bygger på våra nationella traditioner, får allt svårare att hävda sig mot en amerikansk industriell produktion av serier och skrifter, som är undermåliga i konstnärligt och innehållsmässigt avseende samtidigt som de är billiga i pris. Det har omvittnats, att svenska författare och konstnärer, som sökt hålla en hög kulturell standard på sina arbeten för barn och ungdom, haft svårt att få dem utgivna med hänvisning till konkurrensen från den amerikanska industrien i branschen. För alla, som sätter ett högt pris på den svenska kulturtraditionen, är det en tragisk upplevelse att bevittna den obestridliga förvrängningen och urartningen av barnens och ungdomarnas läsvanor och den alltmer trängda situationen för vår klassiska och moderna kultur. Enstaka framgångsrika barn- och ungdomsboksförfattare utgör undantag från regeln.

Inför den aktuella situationen är såväl specialister som ansvarsställande föräldrar ense om att åtgärder är nödvändiga, dels för att hindra utgivning- en av de uppenbart skadliga publikationerna, dels för att främja publice- ringen av värdefull förströelseläsning för barn och ungdom. I analogi med lagstiftningen beträffande pornografisk litteratur och filmcensuren borde det vara möjligt att ingripa mot barn- och ungdomslitteratur, som visar sig vara skadlig ur pedagogisk och barnpsykologisk synpunkt. Bedömningen borde lämpligen hänskjutas till ett sakkunnigt råd bestående av pedagoger och andra personer med särskild erfarenhet, vilket finge inrättas för denna uppgift. Man skulle också kunna tänka sig en tillämpning av importrestrik- tioner i fråga om de mest bedrövliga alstren. Hela detta frågekomplex krä- ver ytterligare utredning.

För att stimulera till skapandet av en konstnärligt och litterärt högtstå- ende produktion av tidskrifter och böcker för barn och ungdom borde ett antal statliga stipendier utdelas varje år, förslagsvis 5 000 kronor vardera till 6 konstnärer och 6 författare, som under närmast föregående femårs- period gjort förtjänstfulla insatser på detta område i vårt land. En särskild nämnd, eventuellt av samma sammansättning som det föreslagna sakkun- nigrådet, borde avge förslag om stipendiernas fördelning.

Med hänvisning till vad som här anförts hemställer undertecknade, att riksdagen måtte besluta, att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om snabbutredning angående barnens och ungdomens förströelseläsning med särskilt hänsynstagande till seriernas och kriminalmagasinens alltmer dominerande och destruktiva inflytande. Utredningen bör omfatta dels möjligheterna till importbegränsning och andra restriktiva åtgärder genom lagstiftning eller på annat sätt, skapandet av ett speciellt pedagogiskt råd av lärare, målsmän och specialister på ungdomsfostran samt statliga stipendier åt svenska konstnärer och författare, som gör värdefulla insatser på detta område.

Stockholm i januari 1953.

Gustav Johansson.

H. Hagberg.

Helmer Holmberg.